

***Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Akademik Dinleme Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Eylem Araştırması*¹**

Dr. Vedat HALİTOĞLU²

Öz

Bu araştırmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ihtiyaç duydukları dinleme becerilerini belirleyip buna yönelik bir öğrenme ortamı sunmaktır. Sürecin planlanmasında araştırmacının deneyimleri, öğrencilerden gelen birtakım şikâyetler etkili olmuştur. Söz konusu öğrenciler katıldıkları konferans ve panel benzeri akademik oturumlarda katılımcıların anlattıklarını yeteri düzeyde anlamadıklarını ve üniversitede aldıkları derslerde öğretim elemanlarının konuşmalarını anlamakta zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan hareketle söz konusu öğrencilerin dinleme alanına dair birtakım kazanımları elde edemediği anlaşılmıştır. Dinleme alanına yönelik yabancı dil olarak Türkçe öğretimi bağlamında yurt içi ve yurt dışı alan yazın taranmış, uzman görüşlerine başvurulmuş ve dinleme-anlama alanına yönelik birtakım kazanımlar tespit edilmiştir. Bu kazanımların eylem araştırması modelinde belirli bir öğretim süreci içerisinde öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Süreç öncesinde öğrencilere kazandırılacak bu becerilerden hareketle, bir öğretim materyali ve öğretim materyaline dayanan birtakım etkinlikler geliştirilmiştir. On iki haftalık süreç boyunca öğrencilerin etkinlik kâğıtları ve öğrenci günlükleri toplanmış oluşturulan geçerlilik komitesinde değerlendirilip sürece yansıtılmıştır. Ayrıca öğretim esnasında video kamera ve araştırmacı günlükleri ile de birtakım veriler toplanmıştır. Tüm veriler nitel araştırma yöntemi kapsamında betimsel çözümlenmeye tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır. Verilerin çözümlenmesi ve öğrencilerden elde

---

¹ Bu araştırma, Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN danışmanlığında Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılan "Yabancılar Türkçe Öğretiminde Akademik Okuryazarlık Öğretimine Yönelik Bir Eylem Araştırması" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Erciyes Üniversitesi, ERSEM, Okutman, vedate64@hotmail.com, cep: 05422021365.

dilen günlüklerden hareketle öğretim sürecinin ve süreç boyunca uygulanan etkinliklerin öğrenciler için faydalı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılarla Türkçe öğretimi, dinleme öğrenme alanı, eylem araştırması.

An Action Research Regarding the Improvement of Academic Listening Skills while Teaching Turkish as a Foreign Language³

Abstract

The researcher has encountered a number of complaints from students who have completed their language education at the language teaching center. In the conferences and panel-like academic sessions, students stated that they did not understand what it was said in the competent level and that they also had difficulty in understanding the teaching staff's lectures in the courses they took. Based on these complaints, it was seen that there were similar situations in the interviews conducted with the instructors, the lecturers and the different students. It has been understood that students were not able to reach a level in the field of listening with all the results. In the context of teaching Turkish as a foreign language, domestic and foreign literature has been scanned, expert opinions have been used and a number of achievements have been identified in the field of listening-comprehension. It has been targeted that these achievements will be given to the students in a certain teaching process. On the basis of these skills that will be given to the students before the process, a number of activities have been developed which are based on a teaching material. During the twelve-week period, the students' activity papers and student journals were collected and reflected in the validity committee that was created and the results were reflected on the process. In addition, a set of data were collected during the courses using a video camera and researcher logs. All data were subjected to descriptive analysis and interpreted in the scope of qualitative research method. The analysis of the data and the diary

---

³ This study was generated from the doctor of education thesis titled as "An Action Research Oriented Academic Literacy of Teaching Turkish Language to Foreigners" in Erciyes University Graduate School of Educational Sciences.

from the students led to the fact that the teaching process and the activities carried out throughout the process were beneficial for the students.

Keywords: *Foreign language teaching, listening learning area, action research.*

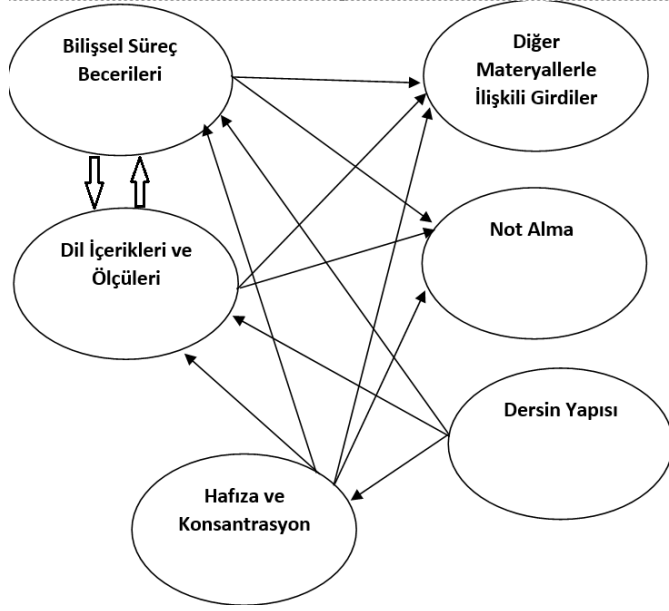
Giriş

Yabancılara Türkçe öğretiminde dinlemenin yeri büyüktür. Dinleme “... konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı, tam olarak anlayabilme becerisi...” (Özbay, 2006: 5) olarak tanımlanabilir. Dinlemenin dil edinimi aşamasında oldukça önemli bir rolü vardır, insanın en önce kazandığı beceri dinlemedir (Güneş, 2007) ve dinleme diğer dil becerilerini edinmeye yardımcı olmaktadır. Örneğin dinleme becerisi yabancılara Türkçe öğretiminin amaçlarından olan iletişime geçmeye kaynaklık eden (Melanlıoğlu ve Karakuş Tayşi, 2013) hayati öğrenme alanlarından biridir. Bu anlamda dinlemeye öğretim süreci içerisinde önemli bir yer ayırmak gerekir. Dinleme alanında yapılacak öğretim, öğrenen üzerinde başarıyı artırıcı etkiler yapacak aynı zamanda diğer dil becerilerinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır (Emiroğlu ve Pınar, 2013). Ancak dinleme dil öğrenme alanlarına göre daha çok ihmal edilen ölçmesi ve değerlendirmesi daha zor olan bir alandır (Şahin ve Aydın, 2009). Yabancılara Türkçe öğretiminde dinleme eğitime dair birtakım becerilerden söz etmek mümkündür. Barın’a (2012: 21) göre bunlar: “kapsamlı dinleme”, “bilinmeyen sözcükleri tahmin etme”, “yoğun dinleme”, “metindeki özel sözcükleri algılama”, “zevk için dinleme”, “sonuç çıkarmak için dinleme”, “belirli bir bilgiyi dinleme”, “metindeki ana bilgiyi dinleme” şeklinde ifade edilebilir. Dinleme eğitimi, daha önce belirlenen kazanımlar çerçevesinde belirli bir amaca yönelik yapılmalıdır. Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni dinleme becerisi izleme becerisiyle verilmiştir. Bu sebeple dinleme eğitimi yapılırken videolar ve ses kayıtları yabancılara Türkçe öğretimi içerisinde önemli bir yere sahiptir (İşcan, 2011). Bu videoların yerinde kullanılması dinleme becerisinin gelişmesine olumlu katkılar sağlayacaktır. Özellikle millî ve kültürel değerlerimize vurgu yapan içeriklerin dinleme eğitimi için kullanılması yararlı olacaktır. Akademik dinleme becerileri ise diğer

dinleme türlerine göre farklıdır, daha üst düzeydir ve yükseköğretim ders içeriklerine uyumlu olmayı esas alır. Flowerdew'e (1995: 11) göre akademik dinleme ve günlük konuşma dinleme becerisi arasında bazı farklar vardır:

- Üniversite dersinde dinleyenler için daha özelleştirilmiş konularda bilgi gerekirken normal bir konuşmada daha genel bilgiler ve genel kültür gerekir.
- İkincisi, neyin ilgili veya ilgisiz (konudan sapmalar, şakalar vb.) olduğunu ayırma becerisidir.
- Konuşma sıra düzeni ve söz alma düzeni farklıdır. Akademik bir derste bunun kuralı vardır veya soru cevap bölümünde ya da konuşmacının izin verdiği ölçüde bu mümkündür.
- Dördüncüsü ise imalı veya üstü örtük anlamlar bakımından fark vardır. Akademik derste önerme ve muhatap bellidir, bilgi belli anlamlar üzerinden ilerletilir.

Akademik dinlemeye ait başka birtakım beceriler de ifade edilebilir. "... dersin amacını veya kapsamını belirleme becerisi, dersin konusunu ve takip eden konuları belirleme becerisi ve konuşma esnasında birimler arasındaki ilişkiyi belirleme..." (Jordan, 1997: 180) bu becerilere örnek olarak sayılabilir. Söz konusu alanlarda yetkinlik yükseköğretimde okuyan yabancı öğrenciler için oldukça önem taşımaktadır. Görüldüğü üzere dinleme becerisi birtakım kazanımlar üzerine kuruludur ve bunların doğru bir biçimde öğretilmesi dinleme becerisinin niteliğine olumlu katkı sağlayacaktır. Bunun dışında akademik dinlemenin niteliği birçok değişkenle doğrudan ilgili olup (Aryadoust, Goh ve Kim, 2012: 223) bu unsurlar dinleme becerisini becerisinin gelişiminde belirleyicidir.

Şekil 1. Akademik Dinleme Becerileri ve Harici Faktörlerin İlişkisi
(Aryadoust, vd. 2013)

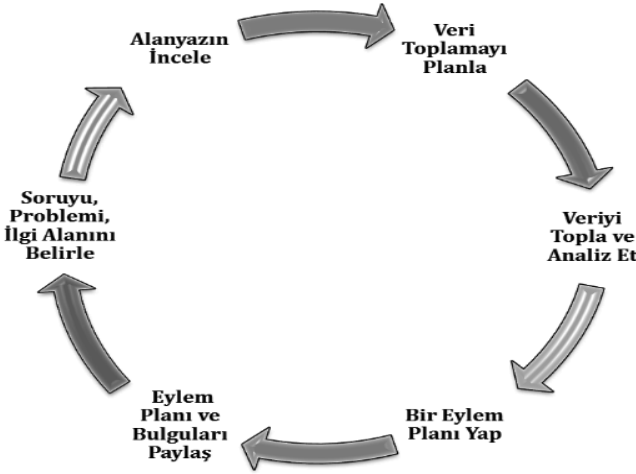
Yukarıdaki şekle bakıldığında dinleme becerisinin birçok unsuru içerisine aldığı görülmektedir ve söz konusu alanlarla bağlantı yaparak gelişmektedir. Bunun dışında öğrencinin akademik kavram gelişimi de akademik dinleme üzerinde etkili unsurlardan birisidir (Stepanoviene, 2012) ve dinlediğini anlamaya doğrudan bir etki yapma özelliğine sahiptir.

Söz konusu sebeplerle akademik dinleme becerileri yabancı öğrencilerin yükseköğretim aşamasında ihtiyacı olan ve akademik başarıya önemli katkılar sunan bir öğrenme alanıdır. Dinleme öğrenme alanındaki eksiklik durumu dersleri ve öğretim elemanını anlamaya doğrudan etki yapacak ve öğrenci başarısını olumsuz etkileyecektir. Bu eylem araştırması kapsamında dinleme becerileri bakımından eksik öğrenmeleri olan öğrencilerin önceden hazırlanan bir ders öğretim materyali çerçevesinde belirli bir süre kapsamında etkinlikler yoluyla geliştirilmesi ve giderilmesi öngörülmüştür. Öğretim esnasında ortaya çıkan yeni problem durumları

araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve sürece yansıtılmış olup öğretim materyalinin etkililiği de sınanmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan ve öğretmen araştırması olarak bilinen eylem araştırması modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma yapılırken Johnson'un (2015) eylem süreci esas alınmıştır. Eylem araştırması sürecinde hatalar değerlendirilip tekrardan alana yansıtılmış ve süreç kendi içerisinde doğrusal olmayıp döngüsel ilerletilmiştir.

Şekil 2. Eylem Araştırması Süreci Aşamaları, Johnson (2015: 20) uyarlanmıştır.

Araştırmacı alanda çalışması nedeniyle, zaman zaman mezun öğrencilerle yaptığı görüşmelerde bazı problem durumlarının varlığıyla karşılaşmıştır. Söz konusu problemlerin yaygınlığını tespit etmek üzere öğrenciler ve öğretim elamanlarıyla da görüşmeler planlayan araştırmacı, bu becerilerin dil öğretim süreci içerisinde çoğunlukla ihmal edilen dinleme öğrenme alanı içerisinde yoğunlaştığını tespit etmiştir. Ortaya çıkan problem durumuna çözüm üretmek amacıyla yabancı dil öğretimi bağlamında yurt içi ve yurt dışı alan yazın taranmış, alan uzmanı görüşlerine başvurulmuş ve öğrencilerin ihtiyaçları ekseninde birtakım kazanımlar oluşturulmuştur. Bu

becerilere dayanarak bir ders öğretim materyali, içerisinde yer alan metinler ve bu metinlere dayanan birtakım etkinlikler geliştirilmiştir. Geliştirilen etkinlikler bir takvim dâhilinde söz konusu öğrencilere uygulanmış ve süreç içerisinde ortaya çıkan sorunlar çözülmeye çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Veri Kaynakları

Araştırmanın eylem araştırması olması nedeniyle verilerin düzenli, ayrıntılı ve ihtiyaçlar ekseninde belirlenmesine özen gösterilmiştir. Veri toplama araçları ve teknikleri tespit edilirken hangi verilerin anlamı kolaylaştırdığı ve ne tür verilerin en iyi şekilde yorumlanacağı göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmacı vurguladığı geçerlilik ve güvenilirliği artırmak amaçlı her çeşitten veri toplamayı (Johnson, 2015; Mills, 2003) amaçlamıştır. Söz konusu veri toplama araçlarını her bir grup içerisinde en az 1 veri toplama aracı olacak biçimde kullanılmıştır. Araştırmacı araştırma sürecine uygun ve süreci anlamayı kolaylaştıracak biçimde (Craig, 2004) veri çeşitliliğini de esas alarak (Mills, 2003) aşağıdaki veri toplama araçlarını kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere süreç boyunca 5 veri toplama aracı ve 5 veri kaynağı kullanılmıştır.

Tablo 1. Veri Kaynakları ve Kullanılan Veri Araçları

Veri Kaynakları	Veri Toplama Araçları
Öğrenciler	Video kayıtları, etkinlik kâğıtları, uygulama kâğıtları, öğrenci günlüğü, görüşme
Araştırmacı	Gözlem, araştırmacı günlüğü, video kayıtları
Geçerlilik Komitesi	Üyeleri Görüşme kayıtları, görüşme formu
Öğretim Elemanları	Görüşme formu
Türkçe Okutmanları	Ses kayıtları, görüşme formu

Tablo 2. Veri Toplama Araçları ve Takvimi

TARİH	EYLEMLER	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI
14-15/11/2015	1. Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
23/11/2015	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 1	Görüşme Kayıtları
28-29/11/2015	2.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
07/12/2015	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 2	Görüşme Kayıtları
12-13/12/2015	3.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
21/12/2015	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 3	Görüşme Kayıtları
2-3/01/2016	4.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
04/01/2016	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 4	Görüşme Kayıtları
16-17/01/2016	5.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
18/01/2016	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 5	Görüşme Kayıtları
23-24/01/2016	6.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları

Verilerin Çözümleme Süreci

Süreç boyunca elde edilen veriler belirli bir sistematik dâhilinde kaydedilmiş olup nitel araştırma kapsamı çerçevesinde betimsel çözümlemeye (Yıldırım ve Şimşek, 2011) tabi tutularak yorumlanmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Süreç boyunca 24 saatlik bir öğretim gerçekleştirilmiştir. Araştırmada (Johnson, 2015; Mills, 2003) belirtildiği gibi birden fazla veri toplama aracı ve veri kaynağı kullanılmıştır. Bu durum inandırıcılığı güçlendirmektedir; ayrıca araştırma öncesinde alan uzmanının görüşünün alınması, geçerlilik komitesinde alan uzmanı ve bilimsel araştırma yöntemleri dersine giren bir uzmanın yer alması güvenilirliği artırmaktadır. Süreç boyunca elde edilen veriler ve sürecin kendisi araştırmacı tarafından ayrıntılarıyla betimlenerek aktarılabilirlik (Yıldırım ve Şimşek, 2011) güçlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

1. Ders ve Konularla İlgili Metinleri Dinleme

Aşağıdaki etkinlik kapsamında dinlenen metnin doğru bir şekilde anlaşılması ve anlamın zihinde yapılandırılması amacıyla öğrencilerden dinleme esnasında metne dair ifadelerin yer aldığı cümlelerdeki boşlukları doldurmaları istenmiştir. Genel olarak başarılı olduğu ve metnin anlaşıldığı gözlemlenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

NASA, Dünya'ya çok yakın, <i>bir km.</i> ve daha büyük çaplı <i>940</i> .....asteroitin olduğunu tahmin ediyor.
Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl <i>%90</i> ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
Neyse ki bir sonraki göktaşının yeryüzünün üçte birini oluşturan <i>okyanus</i> ... ya da yerleşim yerlerine uzak, geniş <i>arazilerden</i> birine düşme olasılığı daha büyük.
En güncel örneklerden biriye, bu <u>haziran</u> ayı sonunda <i>Peru</i> ... 'ya düşen ve 18 m çapında bir krater açan göktaşı.
Metni dinlerken aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

Boşluklar çoğunlukla doğru bir biçimde doldurulmuş, çok az sayıda etkinlik kâğıdında bazı yerlerde problemler gözlemlenmiştir.

(Ö6, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

NASA, Dünya'ya çok yakın, ... ve daha büyük çaplı .....asteroitin olduğunu tahmin ediyor.
Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
Neyse ki bir sonraki göktaşının yeryüzünün üçte birini oluşturan ..... ya da yerleşim yerlerine uzak, geniş ..... birine düşme olasılığı daha büyük.
En güncel örneklerden biriyse, bu haziran ayı sonunda .....'ya düşen ve 18 m çapında bir krater Peru açan göktaşı.

Öğrencilerin “Peru” ve “%90” ifadelerini yanlış yazması araştırmacının dikkatini çekmiş ve bu konuda öğrencilere dönüt verilmiştir. Peru'nun çok yaygın bir kullanımı olmaması sebebiyle Türkçe yazımında hatalar yapılması normal karşılanırken “%90” ifadesinin çoğunluk tarafından yanlış yazılması ciddi bir bilgi eksikliği olarak kabul edilmiştir.

(Ö3, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
--

(Ö18, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
--

(Ö17, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.

Öğrenciler, yukarıdaki dinleme/anlama etkinliğinden oldukça memnun kalmış ve öğretilen konunun kendileri için faydalı olduğunu günlüklerinde ifade etmişlerdir.

“Derste olan etkinlik faydalı idi. Çünkü etkinlikte nasıl bir videoyu dinlemek ve elimizde olan metinle karşılaştırma yöntemini sağlayabiliriz.” (Ö1, Öğrenci Günlüğü, 24.11.2015).

“Örnek olarak dinazorların hakkında video izlediği için çok güzel oldu.” (Ö17, Öğrenci Günlüğü, 25.11.2015).

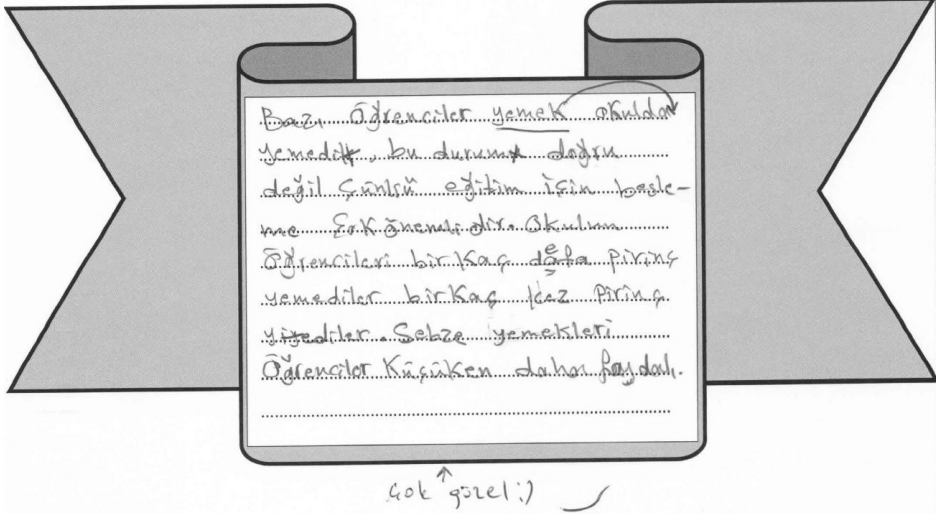
“Metnin okunmadan önce dinlenmesi ve onun içerdiği kelimeler çok güzeldi. Ayrıca okuduğumuz veya dinlediğimiz her şeyin tamamını anlayarak geçtik.” (Ö2, Öğrenci Günlüğü, 25.11.2015).

2. Konudan Ayrılımları ve Örneklemeleri Belirleme

Aşağıdaki etkinlikte okunan metne paralel olarak izletilen video içeriğinin farklı olduğu noktaların tespit edilmesi istenmiştir. Bu sayede öğrencilerin dikkatleri ölçülmüş ve bilginin zihinde yapılandırılması amaçlanmıştır. Ö5'in uygulama çerçevesinde istenen videoyu anlaması ve içerikte farklı olan hususları bulması konusunda başarılı bir çalışma gerçekleştirdiği görülmüştür. Öğrencinin daha önceki yazılarına nazaran bu etkinlikteki yazma başarısı dikkati çekmiştir.

(Ö5, Öğrenci Etkinliği, 27.12.2015)

b) Dinlediğiniz/izlediğiniz videoda farklı olan bölüm hangisidir, diğerlerinden farkı nedir?

Öğrencinin başarılı olması araştırmacıyı memnun etmiş ve durum araştırmacı günlüğüne aşağıdaki şekilde yansımıştır. “36. etkinliği uyguladım Ö5 oldukça başarılıydı. Yazısında hatalar çok azdı ve istenilen şekilde farklı yeri buldu. Ö5’in dinlediğini anlaması beni çok sevindirdi. Kendisine sınıfta bunu söyledim ve çok sevindiğini gördüm.” (Araştırmacı Günlüğü, 27.12.2015).

Diğer öğrencilerin de aynı etkinlikte başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin dikkatli dinledikleri ve dinlenen bilgi içerisinde farklı olanları tespit edebildikleri görülmüştür.

(Ö2, Öğrenci Etkinliği, 27.12.2015)

Günde derste öğrencilere yemek verilmesi.
Bazı yerlerde okullarda çocuklara yemek hazırlamanın öğretilmesi.

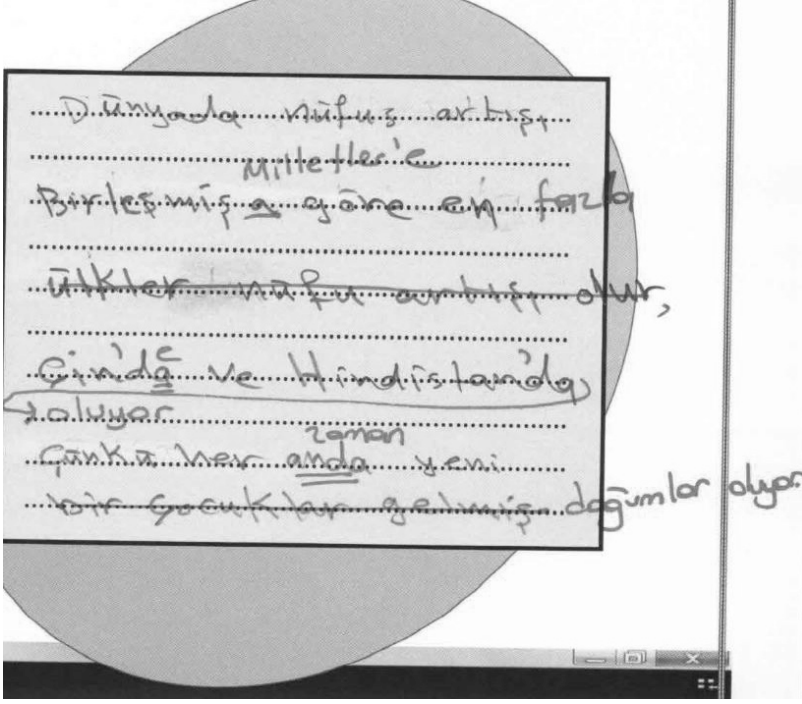
3. Formel veya İformel Dinlemeler Yapma

Aşağıdaki etkinlik kapsamında daha önce okunan bir metinle ilgili olarak farklı bir video izletilmiş, iki konunun ortak veya birbirinden ayrılan noktaları sorulmuştur. Öğrencilerden okudukları metinden farklı olan veya benzeşen noktaları etkinliği dinlerken bulmaları ve not etmeleri istenmiştir. Ö16'nın aşağıdaki etkinlikte kendisine sorulan farklı veya ortak noktaları bulamadığı ayrıca oldukça fazla söz dizimi hatası yaptığı görülmüştür.

(Ö16, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

Günde Hindistan'da nüfus patlaması oluyor ama bir farkı var günde nüfus kontrolü var.
Günde Hindistan'da nüfus kontrolü var ama okullarda 200 yılda 200 yılda Hindistan'da nüfus artışı olacak

(Ö16, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

Öğrencinin oldukça fazla hata yapması, dinlediğini anlama noktasında yetersizliği, araştırmacı günlüğüne yansımıştır. “Sonuçlar genel olarak iyiydi ama Ö16’nın etkinlik kâğıdında çok fazla söz dizimi hatası var bu durumu kendisine ifade ettim daha dikkatli olmasını istedim ama çoğu kez aynı şekilde hata yapıyor bu konuda desteğe ihtiyaç duyuyorum. Yarınki toplantıda konuyu güdeme getirmeliyim. Bugün Ö16 da üzöldü ama durumu diğerlerine göre iyi değil ve süreç içerisinde çoğunlukla benzer hatalar yapıyor.” (Araştırmacı Günlüğü, 06.12.2015).

Yapılan hataların nedenlerinin belirlenmesi ve olası çözüm yollarını bulmak amacıyla durum 3. Geçerlilik Komitesine taşınmış ve konu hakkında birtakım kararlar alınmıştır. “Ö16’nın anlama noktasında eksik olması doğal olarak dinlediğini anlayamamasına sebep olmuştur. Öğrencinin diğer öğrencilerden daha az anlamasının önceki dil eğitiminde

kazanılmamış becerilerle ilgisi oldukça büyüktür. Öğrencinin yazma konusunda söz dizimi hataları yapması yazma becerisinin yetersizliğini göstermektedir. Bu konuda Ö16'ya özel yazma çalışmaları verilebilir. Ayrıca dinleme etkinliklerinde Ö16 daha fazla kaldırılmalı ve benzer etkinlikleri evde de yapması teşvik edilmelidir. Hatalarının azaltılması mümkün ancak tamamen ortadan kaldırılması uzun bir süreç gerektirir” (3. Geçerlilik Komitesi Kararları, 07.12.2015).

Diğer öğrencilerin etkinlik kâğıtları başarılı bulunmuştur. Öğrencilerin dinlediklerini anladıkları, konuların farklı ve ortak yanlarını tespit edebildikleri gözlemlenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

ORTAK-BENZER

Metin ve video da ortak
alanlar plan yapması
doğurganlık oranı ve şehir ile
karsal denge bakımını
Metin ve video ikisi de
bir fikir de birleştirir o fikir
ise Hindistan ve Çin de nüfus
sayısıdır.

(Ö18, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

Dünya nüfus artışı fazla olduğu
için Birleşmiş Milletler'de korkutuyor
korkutuyor, Hindistan'daki nüfus hızla
artıyor bu nedenle kırsallarda
kaynakları azalacak ve insanlar
sehillere göç edeceklerdir.

FARKLI-ZİT

Öğrencilerin dinlediklerini iyi bir şekilde anlamaları araştırmacıyı sevindirmiş ve bu durum araştırmacı günlüğüne de yansımıştır. “*Dünyada nüfus artışı adlı videoyu izlettim. Önce hızlı bir şekilde izleyip ne kadarını anladıklarını sordum. Ö2 ve Ö3 hepsini anladıklarını, Ö1 ve diğerleri %70-80 anladıklarını Ö16 ise %40 anladığını ifade etti. Videoyu bu sefer baştan sona durdura durdura ilerleyip tahlil ettim. Ö16’in böyle daha iyi anladığını fark ettim diğer şekilde ilgisi dağılıyor ve kopuyordu. Ö18 bu tarz daha iyi, anlama oranım çok yükseldi dedi. Videoyu bu defa ne kadar anladınız diye sordum tüm sınıfın oranı %90’ın üstündeydi bu beni sevindirdi. Ortak, farklı ve zıt kavramlarını izah ettim ve Etkinlik 41’i yaptırдыm.*” (Araştırmacı Günlüğü, 06.12.2015).

Ö2 dinleme-anlama etkinliği çerçevesinde izletilen video ve yapılan etkinliğe dair görüşlerini günlüğüne aşağıdaki şekilde yansıtmıştır. “*Video izlerken onu daha iyi bir şekilde anlamamız için yapmamız gereken şeyleri de öğrendik. Türkçe video izleme anlamamız için ve yazımızı geliştirmek için öğretildiğini düşünüyorum. Gelecekte Türkçeyi daha iyi anlayabileceğimizi sağlayabilir.*” (Araştırmacı Günlüğü, 10.12.2015).

4. Dinleme ve Anında Not Alma

Rüyalar konusunda bir film izletilmiş ve film izlenirken öğrencilerin not almaları beklenmiştir. Sınıfa, önemli gördükleri bilgileri ve unutulması kolay olan sayısal ifadeleri not almaları söylenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016) (Ö4, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

① Kötüler rüya görün
- @ duyma körün rüya kaypaktır
%90 rüyaların unutturuz
5.dk.%50 10.dk.%90
② Herkes rüya görün
kadın ile erkekler
farklı rüya görün
fiziksel tepki
3 gün aramında ^{sinirle} konsant
deney kaypaklık
REM
yüzdesini artırmış

- Her kes rüya görür
- Erkek ve kadın farklı
görür.
sadece
- bildiğimiz şeyleri rüya
görebiliriz.
- Her kes renkli rüya gö
- Her şey ilginç değil
- sigara biratan canlı

Etkinlik sırasında izlenen filme dair önemli görülen (kör rüya görür, kadın ve erkek farklı rüyalar görür vb.) unutulması kolay sayısal bilgiler (10 dk. %10, 5dk. sonra %50 vb.) benzer şekilde not edilmiştir. Öğrenciler, yukarıdaki etkinliklerde görüldüğü gibi not alma sürecini başarılı bir şekilde tamamlamıştır.

5. Desteklediği veya Çürüttüğü Fikirleri Tespit Etme, Dinleme ve Değerlendirme için İstikameti Anlama, Yargılama Yapmadan Önce Farklı Bakış Açılarını Aktif Dinleme

Aşağıdaki etkinlikler kapsamında rüya konusunda bir parça okutulmuş, ardından aynı konu bağlamında iki video izletilmiştir. İlk metinle konuya dair ön öğrenme sağlanmış daha sonraki videolar ile de farklı bakış açılarının dinlenmesi, metni destekleyen veya çürüten yerlerin bulunması ve son olarak da bir değerlendirme yapılabilmesi amaçlanmıştır. Bu sayede öğrenciler bir dinleme sürecinden geçirilmiş, farklı açılardan konuya bakabilme sağlanmış, konunun istikametini saptamak amacıyla sabırla dinleme gerçekleştirilmiştir. Etkinlik çerçevesinde dinlenen/izlenen videolar karşılaştırılmış, her dinlemede video içerisinde verilen mesajların

tespit edilmesi amaçlanmış ve bu bilgilerin pekiştirilmesi sağlanmıştır. Etkinlik kapsamında bazı bilgiler verilmiş ve bu bilgilerin ait olduğu yerlerin bulunması istenmiştir. Uygulama sonrasında birtakım hataların yapıldığı görülmüş ancak bu hataların fazla olmadığı gözlemlenmiştir. Durum normal karşılanmış ve birçok önermenin olduğu etkinlikte birkaç hatanın başarılı sayılması gerektiği düşünülmüştür. Aşağıdaki etkinlikte en fazla yanlış sayısı altı olmuş ve bunu da Ö4 yapmıştır.

(Ö4, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

Aşağıdaki numaralı ifadeleri uygun dairelere yerleştiriniz.

- 1) Kötü bir rüya gördüğünüzde onu yorumlamayın.
- 2) REM evresinde uyanırlırsanız rüyalarınızı daha kolay hatırlarsınız.
- 3) Rüyalar Allah'ın ve ruhun varlığını ispatıdır.
- 4) Rüya görürken vücut felç olur çünkü rüyadaki durumlara tepki vermeyelim diye.
- 5) Kalktıktan 5dk. Sonra rüyaların yarısı 10 dk. Sonra %90'nını unuturuz.
- 6) Sigarayı bırakanlar daha canlı rüya görür
- 7) Herkes rüya görmez insanların %12' si siyah-beyaz rüya görür.
- 8) 3 çeşit rüya vardır. Gerçek rüyalar(hikmetli), şeytan tarafından olanlar ve günlük olan olayları gördüğümüz rüyalar.
- 9) Bilmediğimiz şeyler hakkında rüya göremeyiz dolayısıyla rüyalar bildiğimiz şeyleri anlatır.
- 10) Bazı rüyalar şeytan tarafından insana gösterilir.
- 11) Erkekler kadınlara göre daha fazla saldırgan içerikli rüyalar görmektedir.
- 12) On saniyede bir yıl geçmiş gibi rüya görebiliriz.
- 13) Rüyaların gelecekte haber verir.
- 14) Rüyalar kişiyi rahatlatır özellikle REM uykusu çok önemlidir.
- 15) Rüyalar insanın günlük hayatta bastıracağı duyguların uykuda ortaya çıkmasıdır.
- 16) Bütün yaşamımız boyunca 6 yıl rüya görürüz.
- 17) Genellikle sabah namazına yakın gördüğümüz rüyalar gerçektir.
- 18) Bedensel ve zihinsel becerileri geliştirme çağındaki bebekler%50 kadar yüksek bir oranda REM uykusu yaşamaktadır.
- 19) Rüyada birçok şey gördüğümüz için gün içinde karşılaştığımız bir nesne veya eşya bize rüyamızı hatırlatır biz de böyle olacağını rüyamda görmüştüm deriz.
- 20) Rüyalar insanın ruhunun bedenden ayrılıp değişik âlemleri gezip dolaştığı zamanlardır.
- 21) Rüyada daha önce görmediğimiz hiçbir yüzü göremeyiz.
- 22) Rüyalar gelecekte haber vermez.
- 23) Kör insanlar da rüya görebilir.
- 24) Rüyaların bazıları şer bazıları hayırdır. Şer rüyaları ikindiye yakın olan rüyalardır. Ondan dolayı ikindiye doğru uyumamak gerekir.

OKUMA PARÇASI	VİDEO 1	VİDEO 2 (10 GERÇEK)

Rüyalar ve Uyku (bk. Ders Kitabı Planı, s. 105) adlı metnin tüm öğrencilerce tam olarak kavranmasından sonra 46. Etkinlik (bk. Ders Kitabı, s. 114) uygulanmış ve farklı fikirler ekseninde öğrencilerin destekledikleri veya çürüttükleri noktaları ifade etmeleri beklenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016) (Ö4, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

BENCE DOĞRU ÇÜNKÜ...	BENCE YANLIŞ ÇÜNKÜ...
<p>② Kör insanlar da rüya görebilir, bence bu da doğru. Çünkü uykuda bütün insanlar uyuyan oluyorlar.</p>	<p>Bence sadece bildiğimiz şeyler rüyalarda görebiliriz. Yanlış; çünkü bebek ve kör rüya görebilir. Bence rüya gelecek haberi vermez yanlış; çünkü bazıları gelecek haberi verir.</p>

(Ö5, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

<p>④ Rüyalar insanın günlük hayatta yaşadığı duyguların uykuda ortaya çıkmasıdır, bana göre bu noktası doğru. Zira bu durumu psikolojik durumu</p>	<p>gıyay bırakanlar daha fazla rüya görür, bence bu yanlış. Çünkü kimi insanlar hayatta yaşıyorlar ama ara işmezler ve rüyaları fazla oluyor.</p>
--	---

Öğrenciler videoda katılıp katılmadıkları noktaları ilgili bölümde belirtmiş fikirlerini özellikle tecrübeleriyle ve inançlarıyla deliller sunarak desteklemiş veya çürütmüşlerdir. Konunun etraflıca anlaşıldığı görülmüş ve istenen görevler başarılı bir şekilde yerine getirilmiştir. Bu durum araştırmacı günlüğüne de yansımıştır. *“Yeni bilgiler edinmek hepsini çok mutlu etti, ben de bu durum karşısında oldukça memnun oldum. Özellikle öğrencilerin dinleme/izleme etkinliklerinde dinlediklerini büyük oranda anlayıp bunları ayırt edebilmelerine çok sevindim. Son haftalarda anlama düzeyinin istediğim şekilde olması çok güzel”* (Araştırmacı Günlüğü, 03.01.2016).

Tartışma

Yabancılar Türkçe öğretimi içerisinde önemli dil öğrenme alanlarından birisi de dinlemedir. Bu alan birtakım dinleme öncesi, dinleme esnası ve dinleme sonrası etkinliklerle desteklenmelidir. Ancak ülkemizde yabancılar Türkçe öğretimi sürecinde bu beceri oldukça ihmal edilmektedir. Dinleme becerisinin ihmal edilen bir beceri olması (Kurudayıoğlu ve Kana, 2013; Çifçi, 2001) ve öğrencilerin ihtiyaçlarının bu bağlamda oluşu eylem araştırma sürecinin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Süreç kazanımlar ekseninde oluşturulan ders öğretim materyali ve bu materyale dayandırılan etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Etkinlikler; katılımın sağlanması, öğretimi eğlenceli hâle geliştirmesi ve dinleme üzerinde etkili sonuçlar vermesi (Epçaçan, 2013; Doğan, 2010) bakımından tercih edilmiştir.

Yabancılar Türkçe öğretimi esnasında öğrencilerin dinleme etkinliklerine yönelik olarak birtakım kaygılar yaşadıkları bir gerçektir. Halat (2015) yaptığı araştırmada bunları “telaffuz, vurgu ve tonlama, konuşma hızı ve beden dili”, “dinleme sırasında bir bölümün kaçırılması durumunda bütünü anlayamama korkusu” ve “özgüven” olmak üzere üç grupta sıralamıştır. Bundan hareketle eylem planı oluşturulurken öğrencilerin rahat bir ortamda dinleme yapması, etkinlik kâğıtları konusunda kaygılar oluşturmamaları ve öz güvenlerinin artması amacıyla birtakım telkinlerde bulunulmuştur. Ayrıca dinleme metni tekrarlatılmış ve bilgiyi kaçırma

kaygısı en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra Melanlıoğlu (2015)'nin geliştirdiği üstbilişsel dereceli puanlama anahtarında, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapılan etkinliklerinin yeterli olamamasından hareketle değerlendirme başlıklarında (DPA) dikkatini yoğunlaştırma, metnin başlığı ve alt başlıklarına dikkatini yoğunlaştırma, kendi dinleme sürecini değerlendirme yer almıştır. Söz konusu başlıkların kitap içerisindeki etkinlikler oluşturulurken dikkate alındığı ifade edilebilir (Konudan ayrılmaları ve örnekleme belirlene etkinlikleri, öz değerlendirme ve akran değerlendirme gibi).

Tüfekçioğlu (2014) yaptığı araştırmada, dinlerken boşluk doldurma etkinliğinin sözcük öğretiminde başarıyı artırdığını ifade etmektedir. Bu sebeple etkinlikler arasına (ders ve konularla ilgili metinleri dinleme) dinlenen metinde geçen bazı kavramların ve bilgilerin ilgili alanlara yazılması biçiminde uygulamalar eklenmiştir.

Eken (2012) yaptığı araştırmayla yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan önemli bir ders öğretim kitabında dinleme öncesi, dinleme anı ve sonrası etkinliklerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dinleme etkinliklerinin sahip olması gereken özellikleri ifade etmek mümkündür (Leon, 2009; Akt. Eken, 2012, s: 5-7):

Dinleme Öncesi Etkinlikler: Bağlamı tanıtmaya, ilgi uyandırma, ön bilgileri harekete geçirme, bilgi edinme, bilinen, sözcükleri/dil bilgisini etkinleştirme, içeriği tahmin etme, yeni sözcük öğretimi.

Dinleme Anı Etkinlikleri: Karşılaştırma, komutlara uyma, diyalogun eksik cümlesini tamamlama, dinleme metnindeki farklılıkları ve hataları bulma, maddeleri işaretleme/seçme, bilgi aktarma, sıralama, bilgi arama, metindeki boşlukları doldurma, eşleştirme.

Dinleme Sonrası Etkinlikleri: Seçilen metni tartışma, soru sorma, diyalog oluşturma, doğru/yanlış ya da çoktan, seçmeli sorular, problem çözme, özetleme, yapboz dinleme, yazma.

Eylem araştırması öncesi akademik okuryazarlık öğretim paketinde yer alan, *dinleme ve anlamı yapılandırma* öğrenme alanı içerisindeki kazanım ve etkinlikler oluşturulurken yukarıda ifade edilen aşamalar göz önünde bulundurulmuştur. Bu kapsamda her bir kademedeki dinleme becerisini destekleyen etkinlikler kitap içeriğinde yer bulmuştur. Bu şekilde planlanan öğretim süreci içerisindeki dinleme ve anlamı yapılandırma öğrenme alanı, akademik okuryazarlık alanyazın içeriklerine ve bilimsel araştırmalara dayandırılarak yabancı uyruklu öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Özellikle yükseköğrenim aşamasında öğrenci ve alan araştırmacılarının ifade ettiği ve eylem araştırması süreci verilerinin de desteklediği sonuçlar düşünüldüğünde, dinlemenin büyük bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Yabancılar Türkçe öğretimi içerisinde ihmal edilmiş kabul edilen dinleme alanında bilimsel araştırmalara dayanan farklı içerik ve etkinlikler oluşturulmalıdır.
- Dinleme becerilerinin yetersiz olduğu, dinlediğini anlama konusunda bazı öğrencilerin ciddi düzeyde problemler yaşadığı görülmüştür (Ö16). Söz konusu beceriler ekseninde yapılan öğretim sürecinde başarılı olunmuş ancak sorun tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Daha önceki dil öğrenimi içerisindeki ciddi düzeydeki kavram ve pratik yetersizliklerinin bu sonucun ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.
- Bazı öğrencilerin ön bilgilerinde problem durumlarıyla karşılaşmıştır. Bilinmesi gereken basit düzey bilgi eksikliklerinin (yüzdeler yazma) mevcut olduğu anlaşılmıştır.
- Bir öğrencinin (Ö5) önceki dinleme etkinliklerine göre dinlenen bilgiye ait ayrıntıları bulmada daha başarılı olduğu görülmüştür.
- Söz dizim hatalarının bazı öğrencilerce yapıldığı anlaşılmış (Ö16) bu öğrencilere yönelik ilave yazma görevleri verilmiştir.

- Öğrenciler tarafından not alma becerisine yönelik etkinlik başarıyla tamamlanmış bu durum araştırmacıyı oldukça memnun etmiştir.
- İçerik ve dinleme metni eşleştirmesi etkinliğinde öğrencilerin bazılarının küçük hatalar yaptığı görülmüş bunlar araştırmacı tarafından ayrıntılarıyla izah edilerek düzeltilmiştir.

Bu çalışma sonucunda aşağıdaki önerilerde bulunulması uygun bulunulmuştur:

Öneriler

- Araştırma kapsamında ülkemizde akademik okuryazarlık kavramı ve içeriği ile ilgili yeterli düzeyde araştırma olmadığı anlaşılmış, bu sebeple akademik okuryazarlık konusunda alandaki çalışmaların çeşitlendirilmesi gerekli bir durum olarak görülmüştür.
- Akademik dinleme becerilerini edinme konusunda ön öğrenmelerindeki yetersizlik durumundan hareketle yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite öncesi dil öğrenim süreçlerinde dinleme alanıyla ilgili olarak daha fazla etkinlik gerçekleştirmeleri gerektiği düşünülmektedir.
- Yabancı uyruklu öğrencilerin yükseköğretimdeki alanlarına ait alan kavramlarının dil öğretim içeriklerinde yer edinmesi dinleme becerisinin gelişmesi açısından önemli bir ihtiyaç durumudur. Bu sebeple dil öğretimi süreçleri içerisinde alana dair kavram edinimi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

[1]. Aryadoust, V., Goh, C. C. M., Kim L. O. (2012). Developing and validating an academic listening questionnaire. *Psychological Test and Assessment Modeling*, 5(4), 227-256.

[2]. Craig, D. V. (2004). Practitioner action research: action research to improve practice. *Work Based Learning in Primary Care*, 2(4), 324-337.

[3]. Çifçi, M. (2001). Dinleme eğitimi ve dinleme eğitimini etkileyen faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 165-177.

- [4]. Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma, dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma, Tübar-XXVII, 263-274.
- [5]. Eken, D. T. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel düzey dinleme-anlama becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler. 5. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı, 05-06 Temmuz, Mersin.
- [6]. Emiroğlu, S. ve Pınar F. N. (2013). Dinleme becerisinin diğer beceri alanları ile ilişkisi. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(4), 769-782.
- [7]. Epçaçan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 11, 331-352.
- [8]. Flowerdew, J. (1995). Academic listening research perspectives. England: Cambridge University Press.
- [9]. Güneş, F. (2007). Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma. Ankara: Nobel Yayınevi.
- [10]. Güzel, A. ve Barın E. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- [11]. Halat, S. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dinleme becerisine yönelik kaygı düzeylerinin incelenmesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [12]. İşcan, A. (2011). Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6(3), p. 939-948.
- [13]. Johnson, A. P. (2015). Eylem araştırması el kitabı. Ankara: Anı yayıncılık.

- [14]. Jordan, R. R. (1997). English for academic purposes: a guide and resource book for teachers. London: Cambridge University Press.
- [15]. Melanlıoğlu, D. (2015). Yabancı oğrenciler için dinleme becerisine yonelik ust bilişsel dereceli puanlama anahtarı. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ÖS-II: 391-404.
- [16]. Melanlıoğlu, D. ve Tayşı, E. K. (2013). Türkçe oğretim programındaki dinleme kazanımlarının ołme değerlendirme yonemleri bakımından sınıflandırılması. Dil ve Edebiyat Eđitimi Dergisi, 2(6), 23-32.
- [17]. Mills, G. E. (2003). Action research. a guide for the teacher researcher. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
- [18]. Özbay, M. (2006). Türkçe özel ođretim yonemleri II. Ankara: Öncü Kitap.
- [19]. Stepanovienė, A. (2012). Barriers to academic listening: Research perspectives. Sustainable multilingualism = Darnioji daugiakalbystė , 1(1), 133-139.
- [20]. Şahin, A. ve Aydın G. (2009). İlköğretim 6. sınıf oğrencilerinin Türkçe ders dinleme becerisi farkındalıklarının belirlenmesine yonelik bir anket geliştirme. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(9), 454-464.
- [21]. Tüfekçioğlu, B. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe oğretiminde dinleme etkinlikleri ile sözcük oğretimi üzerine bir araştırma: Çukurova TÖMER örneği. E-Dil Dergisi, 2, 35-51.
- [22]. Kurudayıoğlu M., Kana F. (2013). Türkçe oğretmeni adaylarının dinleme becerisi ve dinleme eğitimi öz yeterlik algıları. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2), 245-258.
- [23]. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yonemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 Düzeyi) ¹

Adem İŞCAN²
Tufan YASSITAŞ³

Öz

Yabancı dil öğretimi, yalnızca hedef dilin dil bilgisi ile kelimelerini öğretmek ve temel dil becerilerini kazandırmak değil, aynı zamanda o dilin kültürünün de öğretimidir. Çünkü yabancı bir dil her zaman beraberinde yabancı bir kültürü de getirir. Bireylerin dili daha iyi anlayabilmeleri için dilini öğrendikleri ülke ile ilgili kültürel özellikleri de öğrenmesi oldukça önemlidir. Dil ve kültürün ayrılmaz parçalar olduğu dili öğrenirken kültürün de öğrenilmesi gerektiği yadsınamaz bir olgudur. Dil ve kültür arasındaki mükemmel ilişkiden dolayı dil öğretimi aynı zamanda kültür öğretimidir. Günümüz yabancı dil öğretim süreçlerinde, kültür aktarımının çok önemli olduğu görülmektedir. Dil öğretim malzemelerinin önemli bir parçası olan yabancı dil ders kitapları da o dili konuşan toplumun özelliklerini yansıtır ve o dile ait kültürün taşıyıcılığını yapar.

Bu çalışmada dil öğretiminin aynı zamanda kültür öğretimi olduğu düşüncesinden yola çıkılarak yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılan aynı zamanda kültür aktarım araçlarından olan ders kitaplarının bu süreçteki yeri ve önemi sorgulanmış ve yabancılarla Türkçe öğretimi bağlamında ders kitaplarında kültür aktarımı konusu, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan, Yedi İklim Türkçe Öğretim seti B1 ve B2 düzeyi ders kitapları esas alınarak doküman incelemesi yöntemine göre incelenmiştir. Yedi İklim Türkçe Öğretim seti B1 ve B2 düzeyi ders kitapları kültür aktarımı açısından incelendiğinde, içeriğinde hedef kültür olan Türk kültürünün öğrencilere farklı yönleriyle sunulan birçok öge içerdiği, bunun yanı sıra ders kitaplarında Türk kültürü dışında farklı kültürel unsurlarında yer aldığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Ders kitapları, Kültür.*

¹ Bu çalışma, 29 Kasım 2017 tarihinde İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından düzenlenen “Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Olmak Sempozyumu”nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Prof. Dr.Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,adem.iscan@gop.edu.tr.

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,tufanyas60@hotmail.com

Transmission of Culture in Teaching Turkish as a Foreign Language Textbooks: A Sample of Turkish Teaching Set from Yedi İkli (Level B1-B2)

Abstract

Foreign language teaching is not only teaching the grammar, vocabulary and basic skills of the target language, it is also teaching the culture of the target language as every foreign language brings about its own culture. It is exceptionally crucial that people should learn cultural aspects of a target language in order to make out language patterns. It is an undeniable fact that language and culture are indispensable for each other and they are necessary in the acquisition of one another.

Due to this remarkable relationship between language and culture, teaching language is teaching culture as well. Nowadays, it is seen that the transmission of culture is quite important in the process of language teaching. Textbooks which are one of the significant materials of language teaching, reflect the society's ways of speaking that language, and carry the cultural features of the language.

In this study, taking into consideration that language teaching is also culture teaching, textbooks which are used in teaching Turkish to foreigners, and are also the material of cultural transmissions, are questioned with respect to their place and importance in the teaching process. The subject of cultural transmissions in textbooks in the context of teaching Turkish to foreigners, is evaluated with the set of Yedi İklim in B1 and B2 level textbooks. When Yedi İklim teaching Turkish set is investigated in the context of cultural transmission, it is seen that there are lots of components offering students variety of content regarding Turkish culture. In addition, there are also other different cultural aspects apart from Turkish culture. As a result, it can be said that the textbooks that are investigated are successful in transmitting Turkish Culture.

Keywords: *Teaching Turkish as a foreign language, textbooks, culture*

Giriş

İnsanoğlu, var olduğu günden bugüne kadar tek başına yaşamamış, toplum olarak varlığını sürdürmüştür. İnsan toplum denilen grubun bir üyesi olarak kültürü oluşturmuştur. Gerek kültürü oluşturma sürecinde gerekse kendisinden sonra gelen kuşaklara bu kültürün aktarılmasında en önemli rol iletişimindedir. İletişim ve kültürün yakın ilişkisi yabancı dil öğretiminde de önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Özellikle günümüzde kültür aktarımının en önemli araçlarından olan yabancı dil ders kitapları aracılığıyla öğrencilerde kültürlerarası farkındalık oluşturularak iletişim becerilerinin gelişmesi öngörülmektedir.

Kültürlerarası ve çok kültürlülük gibi olguların Avrupa ortak dil kriterlerinin de etkisiyle dil öğretim programlarında yerini almaya başlamasıyla kültür kavramı özellikle yabancı dil öğretimi alanında da dikkatleri üzerine çekmiştir. Çünkü yabancı dili öğrenen bir bireyin öğrendiği dili daha sağlıklı bir şekilde kavrayabilmesi için o dilin kültürünü de bilmesi gerekir. Ayrıca bireyler kendi kültürleri dışında başka bir kültürle karşılaşarak hem kendi kültürü dışında bir kültürün de olduğunu fark eder hem de yapacağı kültür karşılaştırmaları sayesinde kendi kültürünün farkına vararak kendi kültürüne farklı bakış açıları geliştirir. (İşci, 2012: 33).

Kongar (2005: 38) kültürü, doğanın ya da tanrının yarattıklarına ek olarak insanoğlunun yarattıklarının tümü olarak nitelendirmiştir. Ona göre, her türlü araç gereç, makine, giyim-kuşam, inançlar, değerler, tutumlar bir kültürü oluşturan öğelerdir. Peck'e göre (1998) kültür, bireylerin kabul edilen ve düzenlenmiş davranışlarının tümüdür. Bu tanımdan hareketle kültürü bir grup insanı birbirine bağlayarak onları diğer insanlardan ayıran toplumsal değerler bütünü olarak değerlendirebiliriz. Hyde ve Kullman (2004: 59) da kültürü, toplumda edinilen inanç, sanat, ahlak, hukuk, geleneklerin bir bütün olarak oluşturduğu karmaşık bir yapı olarak görmüştür.

Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere insanlar arasındaki her çeşit etkileşimlere, her türlü yapıp yaratma alışkanlıklarına, bütün 'manevi' ve 'maddesel' yapıt ve ürünlerin kültür kavramına ait olduğu gözlemlenebilir (Soyşekerci, 2015: 12).

Bugüne kadar birçok alanda kullanılan kültür kavramı, son dönemlerde yabancı dil öğretimi alanında da dikkatleri üzerine çekmiştir.

Yabancı bir dil her zaman beraberinde yabancı bir kültürü de getirir. Bireylerin dili daha iyi anlayabilmeleri için dilini öğrendikleri ülke ile ilgili kültürel özelliklerin öğrenilmesi oldukça önemlidir.

Dil ve kültürün ayrılmaz parçalar olduğu ve dil öğrenmede kültürün de öğrenilmesi gerektiği yadsınamaz bir olgudur. Kramersch (1993)'a göre yabancı dil/ikinci dil öğrenenlerin mutlaka hedef dilin kültürünü de öğrenmesi gerekir. Çünkü ona göre kültürel bağlam öğrenilmeden dil öğrenilemez. Byram ve Morgan (1994) da aynı şekilde kültür öğreniminin dil öğreniminin ayrılmaz bir parçası olduğu görüşündedir. Bu nedenle öğrencilerin kendi kültürleriyle hedef dilin kültürü arasındaki farklılıkların bilincinde olması önemlidir.

Öğretmenler bazen dil programlarında yer alan kültürel konularla ilgili ders anlatımını gereksiz görürler. Onunla uğraşmak onlara göre zaman kaybından başka bir şey değildir. Bunun yerine dil öğretiminde dil bilgisi ve kelime öğretimi konularına ağırlık verirler. Dil programlarının çoğunda kültür, dil ve edebiyatla birlikte üç önemli unsur olarak yer almasına rağmen ders kitaplarında uygulamaların tutarsız olması ve öğretmenlerin kültür öğretimiyle ilgili bilgi eksikliği nedeniyle kültür bu unsurların en zayıf halkası olarak görülmektedir.

Öğretmen kültürün dil öğretiminin ayrılmaz bir parçası olarak düşünüyorsa dil sınıflarında kültür konusunu ele almak zorundadır. Kültürü öğretmenin yollarını araştırmak, böylece kültür öğretimi öğrenciye kolaylaştırmak için çaba göstermek öğretmenin sorumluluğundadır. Öğretmen, kültür öğretimine yönelik materyaller bulmalı ya da öğrencinin faydalanacağı materyaller geliştirmelidir (İşcan, 2017: 31).

Yabancı Dil Öğretimi Ders Kitapları ve Kültür Aktarımı

Hirschfelder'e (1982) göre, öğretim materyallerinin öğrencilerin bilgi ve karakter gelişimlerinde büyük bir etkisi vardır. Günümüzde birçok alternatif öğretim materyali bulunmakla birlikte ders kitapları, sınıf ortamında dil öğreniminin ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmektedir.

Yabancı dil öğretiminin temelini oluşturan ders kitapları aynı zamanda kültür aktarımının önemli unsurlarından biridir. Haley ve Austin (2004), yabancı dil ders kitaplarının her şeyden önce uygun bir dille hedef dilin kültürünü içermesi ve kültürle ilgili ön yargılardan arınmış etkinlikler sunması gerektiğini ifade eder.

Cortazzi ve Jin'e (1999) göre, yabancı dil öğretiminde kullanılan ders kitapları farklı görevler üstlenebilir: Bir öğretmen, bir rehber, bir kaynak, bir eğitmen, bir otorite olabilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının niteliğinin denetlenmesi göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Çünkü ders kitapları, bir öğretim programı bulunmayan Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi alanında program görevini üstlenmiştir. Öğretmenlerin mesleki deneyimlerine ve özgüvenlerine bağlı olarak kimi zaman sıkı sıkıya tutundukları ders kitaplarının hangi ilkeler göz önünde bulundurularak hazırlandığının sorgulanması kitabın başarısını belirleyebilmek, daha iyisine ulaşabilmek ve dersin etkililiğini artırmak açısından önemlidir (Yılmaz ve Esen, 2016: 85).

Yabancı dil öğretimindeki başlıca araçlardan biri olan ders kitaplarında salt dil bilgisi öğretimi dışında yaşam – deneyim alanları çerçevesinde kültürel kavramlar da aktarılmalı, sözü edilen amaçlara ulaşmak için karşılaştırmalı ve uygulamaya yönelik yöntemler benimsenmelidir. Kültür aktarımını kaynak kültüre, hedef kültüre ve uluslararası kültürlere dayandıran türde ders kitapları arasında ise en amaca yönelik olanları hedef kültüre ve uluslararası dayalı olanlardır çünkü bunlar aracılığıyla bir yandan öğrenilen dilin kültüründeki uygun yaşam kalıpları aktarılırken bir yandan da dünyadaki kültürel çeşitlilik yansıtılır (Özışık, 2004).

Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Kültürel Unsurları Değerlendirme Ölçütleri

Kılıçkaya'ya (2004) göre ders kitaplarındaki kültürel içeriği incelerken öğrencilerin ihtiyaçları ve öğretmenlerin rolü dışında da dikkat edilmesi gereken konular vardır. Her ders kitabının kendine özgü bir programı bulunmaktadır. Bu örtük program sosyo-kültürel etkenleri, genellemeleri ve klişeleri içerebilir ve kültürlerarası iletişimin gelişimini yavaşlatabilir. Bunun için de öğrencilerin bakış açıları, algıları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak kültürel öğelerin aktarımının yapılması sağlanmalıdır.

Bu bağlamda ders kitaplarındaki kültürel unsurları incelerken bazı ölçütleri belirlemeye ihtiyaç vardır.

Byram vd.(1994:51-52) göre kitaplarda kültürel içerikleri analiz ederken 9 farklı başlığı kriter göstermiştir. Bu başlıklar ana hatlarıyla şöyledir:

1. Sosyal Kimlik ve Sosyal Gruplar
2. Sosyal Etkileşim
3. İnanç ve Davranışlar
4. Sosyo-politik Kurumlar
5. Toplumsallaşma ve Yaşam Döngüsü
6. Ulusal Tarih
7. Ulusal Coğrafya
8. Ulusal Kültür Mirası
9. Stereotipiler ve Ulusal Kimlik

Avrupa Konseyi (Council of Europe) 2000 yılındaki bildirgesinde, özellikle öğretilen yabancı dilin sosyokültürel bilgisinin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Avrupa Konseyinin belirttiği sosyo kültürel bilgiler şunlardır:

1. Günlük yaşam,
  - Yiyecek, içecek, yemek zamanları, masa adabı.
  - Resmi tatilleri, Çalışma saatleri.
  - Boş zaman faaliyetleri, hobileri, okuma alışkanlıkları, yaptıkları sporlar vb.
2. Yaşam koşulları,
  - Yaşam standartları,
  - Ev şartları,
  - Refah durumları,

3. Kişiler arası ilişkiler,

- Sınıfsal yapı ve sınıflar arası ilişkiler,
- Kadın erkek ilişkileri,
- Aile yapıları ve ilişkileri, jenerasyonlar arası ilişkiler,
- Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler,

4. Değerler, inançlar ve davranışlar,

- Sosyal sınıf,
- Çalışma toplulukları,
- Refah,
- Gelir,
- Gelenekler,
- Sanat,
- Müzik vb.

5. Vücut dili,

6. Sosyal gelenekler,

- Dakiklik,
- Hediyeler,
- Elbiseler,
- Yemekler, içecekler,
- Yasaklar vb.

7. Adet olmuş davranışlar,

- Dini durumlar,
- Doğum, evlilik
- Evlilik, gösteriler, seremoniler, kutsamalar,

-Festivaller,

-Danslar, vb. (CEF, 2000, 102-103, aktaran: Er, 2006: 8-9).

Brooks'a (1986) göre de, yabancı dil öğretiminde öğrenciye sunulabilecek kültürel öğelerin bazıları şunlardır:

Selamlaşma, vedalaşma, arkadaşlar arası konuşmalar.

İnsanları tanıştırma.

Karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler ve kalıplar.

Sorulmaması gereken sorular.

Gelenekler, oyunlar, müzik, telefon konuşmaları.

Mektup yazma.

Birini davet etme, randevu verme, saatler.

Yemek yeme ve içme alışkanlıkları,

Trafik vb (Brooks, 1986, 124-128).

İngiltere Ulusal Programındaki kültürel farkındalık kısmında öğrencilerin değişik ülke ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği, öğrendikleri dilin kültürü ile kendi kültürlerini karşılaştırmaları ve hedef dili anadili olarak konuşan kişilerle konuşma alıştırmaları yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Qualification and Curriculum, 1999).

Okur ve Keskin (2013), yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarındaki kültürel unsurları 7 ana başlık etrafında incelemiştir:

1. Günlük yaşam
2. Kişiler arası ilişkiler
3. Değerler ve eğitim
4. Edebiyat sanat ve müzik
5. Gelenekler ve folklor

6. Sosyal yaşam

7. Coğrafya ve mekân

Yöntem

Araştırma yöntemi nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi ile belirlenmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmada doküman olarak, Yunus Emre Enstitüsüne ait yabancılara Türkçe öğretim seti olan Yedi İklim Öğretim seti ders kitabı ele alınmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma Türkiye'deki TÖMER'ler başta olmak üzere dünyada Türkçeyi öğrenmek isteyen birçok öğrencinin kullandığı Yunus Emre Enstitüsüne ait yabancılara Türkçe öğretim seti olan Yedi İklim ders kitaplarının B1-B2 seviyesi ile sınırlıdır.

Uygulama

Yabancı dil öğretiminde kültür aktarımının en iyi kaynağı olan ders kitapları, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metnine göre; başlangıç olarak A1 ve A2'yi, orta düzey olarak B1 ve B2'yi, ileri düzey olarak C1 ve C2'yi birer seviye olarak gruplandırmıştır. Gruplandırma ders kitaplarının dil öğretim basamaklarına göre düzenlenmiştir. Yabancı dil öğretim kitapları da hazırlanırken dilin oluşturduğu kültürel unsurların yanı sıra farklı ya da evrensel kültürel unsurlara da yer vermek gerekmektedir. Kültürel öğelerin verilmesinde somuttan soyuta ve yakından uzağa ilkeleri ile öğrenci seviyesi göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmada kültürel öğeler analiz edilirken tasnifleme yoluna gidilmiştir. Bu tasniflendirme sonucunda B1-B2 seviyesindeki kültürel aktarımlar değerlendirilerek her biri ayrı tablo haline getirilmiştir. Araştırmamızda tasnifleme yapılırken, daha önce yapılan (Okur ve Keskin, 2013) çalışmasından yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçme aracı aşağıda tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 1: Kültürel Aktarım Tablosu

Alt öğe	1.GÜNLÜK YAŞAM	2.KİŞİLER ARASI İLİŞKİLER	3.DEĞERLER VE EĞİTİM	4.EDEBİYAT-SANAT ve MÜZİK	5.GELENEKLER VE FOLKLOR	6.SOSYAL YAŞAM	7.COĞRAFYA VE MEKAN	8. YABANCI (EVRENSEL) KÜLTÜREL UNSURLAR
a	Yiyecek- içecek	Kişiler	Değerler	Edebiyat	Özel günler ve Gelenekler	Moda		
b	yemek zamanları, sofra adabı	Selamlaşma ifade ve davranışları	Eğitim	Müzik	Sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler	Yasaklar		
c	Resmi tatilleri- çalışma zamanları	Aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler	Dil ve Tarih Bilinci/Sevgisi	Sanat	Dini kurallara dayalı davranışlar	Alkış ve güzel hareketler		
d	Boş zaman etkinlikleri, hobileri,	Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler	Diğerleri	Gösteri sanatları	Doğum, evlilik gelenekleri	Diğerleri		
e	Karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler ve kalıplar	Konuk etme- ikram ve hediyeler		El sanatları gelenegi	Festivaller, törenler, kutlamalar			
f	Yeme ve içme alışkanlıkları	Diğerleri		Diğerleri	Danslar			
g	Oyunlar				Toplumsal uygulamalar, ritüeller, bátil inançlar			
h	Spor				Halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar			
i	Müzik				Diğerleri			

Materyal

Bu bölümde, çalışmada ele alınan Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim ders kitaplarının B1 ve B2 seviyesi ünite içeriği ele alınmıştır. Üniteler işlendiği konu başlıklarına göre sınıflandırılmış ve iki farklı tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1: B1 Kitabı Ünite Başlıkları ve Kazanımı

Ünite	Konu Başlıkları	Ünite Kazanımı
1	Haberin Var mı?	Bireyin kendini, toplumun içinde sosyal bir varlık olarak görmesini sağlamayı amaçlar.
2	Yorumlar ve Görüşler	Bireyin, dünyayı yorumlayarak kendi görüşlerine yer vermesini amaçlar.
3	Eğitim	Eğitim ve Türkiye’de eğitimin nasıl gerçekleştiğine dair bir ön fikir vermek amaçlanmıştır.
4	Gelin Tanış Olalım	Bir bireyin Türkiye’ye geldiğinde bir Türk vatandaşıyla nasıl tanışacağını ve arkadaşlık kurabileceğini anlatmayı amaçlamıştır.
5	Engelleri Kaldıralım	Bazen fiziksel, bazen ruhsal bazen de zihinsel engellilerin dünya genelindeki sorunlarına dikkat çekmeyi amaçlamıştır.
6	Kurgu	Günlük yaşamda sanat, Türk sanatı ve rüya geleneği üzerine kurgulanmış bir yapıdan bahsetmektedir.
7	Kutlama	Türkiye’de yer alan düğünleri, dansları, festivalleri işleyerek, yabancı öğrencilerin Türk kutlamaları hakkında bilgilenmesi amaçlanmıştır.
8	Ömür Dediğin	Yaşam ve yaşamın akıp geçmesi üzerine değerlendirmeler ele alınmıştır.

Tablo 2: B2 Kitabı Ünite Başlıkları ve Kazanımı

Ünite	Konu Başlıkları	Ünite Kazanımı
1	Mesleğimde İlerliyorum	Bireyin meslek hayatında ilerleyişi ve Türkiye’de yaşam konularını ele almıştır.
2	Değerlerimiz	Türlere ait olan ve geçmişten günümüze devam eden değerlerle alakalıdır. Türklerin komşuluk, akrabalık, arkadaşlık ve evliliklerine dair geleneksel görüşlerine yer verilerek Türkiye hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.
3	Bir Ömür Boyu Böyle Geçti	Ömrün gelip geçiciliğinden ve nasıl başlayıp nasıl son bulduğundan, kısacası hayatın su gibi akıp giden hızından bahseder.
4	Mutfakta Kim Var?	Türk mutfağı ve Türk yemek kültürü üzerine bilgiler verilmiştir.
5	Tercihiniz Nedir?	Bireyin tercihinden kaynaklı oluşan yaşam koşullarına dair bilgi vermek amaçlanmıştır.
6	Neler Oluyor Hayatta	Doğa olaylarına karşı insanoğlunun vermiş olduğu mücadele hakkında bilgi verilmiştir.
7	Öğrendim, Çalıştım, Başardım	Bireye ait çalışma yöntemleri veya bir konudaki başarıma yöntemlerini ele almıştır.
8	Misafir Sever misiniz?	Türk kültüründe önemli yer edinen misafirlik hakkında bilgi verilmiştir.

Veriler

Araştırmada yapılan incelemeler sonucunda bulunan kültürel sonuçlar tablolar halinde tasniflenmiştir. Bu tablolardan alınan sonuçlara göre aşağıda verilen örneklerle şu şekildedir:

Tablo 3: Cümle İçerisinde Kültürel Unsur Örnekleri

Alt öğeler	KÜLTÜREL ÖGELERİN AKTARILIŞ ŞEKLİ (Cümle İçerisinde)	Kitaptaki Yeri (SAYFA)
1a	Bütün o sarmaları, dolmaları, kat kat börekleri, tek tek mantıları biri off çok güzel olmuş, diye yaparız.	B1-42
1b	Öğrencilerimiz isterlerse buralarda kahvaltı yapıp öğle ve akşam yemeğini yiyebilirler.	B1-54
1e	Merhaba Cemil Bey hoş geldiniz	B1-81
1g	Okulun bahçesindeki çocuklar saklambaç oynuyorlar	B1-95
2a	Orhan'la Sema selamlaştılar.	B1-35
2b	Aleykümselâm Mustafa	B1-50
2d	Meclis Mustafa Kemal'i Cumhurbaşkanı seçti.	B1-156
2e	Bayramlarda gelen misafirlere çikolata ve tatlı ikram edilir.	B1-137
3b	İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesinin tıp fakültelerini tercih etti.	B1-48
3c	Ali: Bana dil hakkında biraz bilgi verebilir misiniz? Mehmet Bey: Dil bir millete ait olan ne varsa hepsini taşır. Dil bir hafızadır. Ali: Hafızada neler var. Mehmet Bey: neler yok ki hatıralar, duygular, düşünceler, tecrübeler, maddi ve manevi değerler.	B1-57
4a	İlk özel tiyatro oyunu olan Şair Evlenmesi de dizi halinde ilk defa Tercüman-ı Ahval'de yayınlandı.	B1-44

4b	Babası Muharrem Ertaş'la birlikte düğünlerde saz çalıp türkü söylerlerdi.	B1-28
5d	Türkiye' düğünler genelde cuma günü başlar ve üç gün sürer.	B1-142
5e	Altın Portakal Film Festivali her yaz Antalya'da düzenlenir.	B1-124
7	Kursiyerler İzmir, Muğla, Kastamonu, Samsun, Kayseri, Nevşehir, Adıyaman, Gaziantep, Erzurum, Konya, Çankırı, Kırklareli illerine gittiler.	B1-73
8	Baharın gelişini ve kötülüğün karşısında iyiliğin zaferini gösteren Holi Festivali Hindistan'da kutlanır.	B1-135
8	İranda n Çin'e Anadolu ve Batı Trakya'dan Sibirya'ya Orta Asya'ya kadar geniş bir coğrafyaya yayılır.	B1-135

Tablo 4: Cümle İçerisinde Kültürel Unsur Örnekleri

Alt öğeler	KÜLTÜREL ÖGELRİN AKTARILIŞ ŞEKLİ(Cümle İçerisinde)	Kitaptaki Yeri (SAYFA)
1a	Analıkızlı çorbası yöresel çorbalarımızdandır.	B2-86
1e	Emine Hanım mantıyı yer yemez	B2-92
1g	Mesela bir yüzük oyunu varmış.	B2-52
2a	Hezarfen Ahmet Çelebi kendi geliştirdiği takma kanatlarla uçmayı başaran ilk Türk'tür.	B2-138
2b	Hoş bulduk benim adım Mariya	B2-27

4a	Cemil Meriç 1940'ta 24 yaşında ama çok olgun bir delikanlıydı.	B2-156
4b	Köy odalarının konukları bazen diyar diyar gezen halk ozanları olurdu.	B2-173
4e	Telkari ustası altından çok gümüş üzerine çalışmaktadır.	B2-171
5b	Deryanın dedesi torunlarına hikâye anlatırmış .	B2-52
5c	Çocuğa verilen ad, tarih ve saatiyle birlikte Kur'an-ı Kerim'e yazılır. Onun için bazı evlerdeki Kuran'ların iç kapakları bir soy kütüğü gibidir.	B2-78
5d	Türkiye'de düğünden önce tüm akrabalar bir araya gelir ve kına gecesi yapılır. Ertesi gün düğün olur. Geline veya damada para veya altın takılır. Bu törene takı merasimi denir.	B2-40
5e	Türklerde ad koyma töreni şu şekilde gerçekleşir: Ad koyacak kişi abdest aldıktan sonra gelip çocuğu kucığına alır, kıbleye yönelir; çocuğun sağ kulağına alçak sesle ezan okur, sol kulağına kamet getirir. Sonra yine sağ kulağına koyacağı adı üç kere söyler. Adını biz verdik yaşını Allah versin, hayırlı evlat olsun, âmin duasıyla ad verme işini sona erdirir.	B2-78
7	Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinde yaşayan Yurdagül Yeter ramazan ayında mideye iyi geldiği ve harareti aldığı düşüncesiyle severek tükettiği meyan şerbetinden 2,5 litre içti.	B2-90
8	Ünlü ressam Picasso bir gün lokantaya girer.	B2-115
8	Venezüella'da Catatumba Nehri ile Marakaibo gölünün buluştuğu yerin 5 kilometre ilerisinde yılın ilk 160 günü şimşekler çakıyor.	B2-120

Tablo 5: Kültür Aktarım Oranları

Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yedi İklim B2 Ders Kitabı Kültür Aktarımı Oranları				
Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Ders Kitapları				
	B1 Düzeyi Ders Kitabı		B2 Düzeyi Ders Kitabı	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Günlük Yaşam	23	9,9	26	15,4
Kişiler Arası İlişkiler	65	28,0	40	23,8
Değerler ve Eğitim	16	6,8	17	10,1
Edebiyat, Sanat ve Müzik	43	18,5	11	6,5
Gelenekler ve Folklor	19	8,1	27	16,0
Sosyal Yaşam	0	0	0	0
Coğrafya ve Mekân	29	12,5	15	8,9
Yabancı Kültürler	32	15,9	32	19,0
Toplam	232	100	168	100

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 5'e göre günlük yaşama ait kültürel unsurların oranı Yedi İklim B1 ders kitabında %9,9, Yedi İklim B2 ders kitabında %15,4; kişiler arası ilişkilere ait kültürel unsurların oranı Yedi İklim B1 ders kitabında %28,0, Yedi İklim B2 ders kitabında %23,8; değerler ve eğitim konusuna ait kültürel unsurların oranı Yedi İklim B1 ders kitabında %6,8, Yedi İklim B2 ders kitabında %10,1; edebiyat, sanat ve müzik alanına ait kültürel unsurların oranı Yedi İklim B1 ders kitabında %18,5, Yedi İklim B2 ders kitabında %6,5; gelenekler ve folklor alanına ait kültürel unsurların oranı Yedi İklim B1 ders kitabında %8,1, Yedi İklim B2 ders kitabında %16,0; sosyal yaşam alanına ait kültürel unsurların oranı Yedi İklim B1 ders kitabında %0, Yedi İklim B2 ders kitabında %0; coğrafya ve mekân alanına ait kültürel unsurların oranı Yedi İklim B1 ders kitabında %12,5, Yedi İklim B2 ders kitabında %8,9; yabancı kültürel unsurlara bakıldığında ise, Yedi

İklim B1 ders kitabı %15,9, Yedi İklim B2 ders kitabında %19,0 olarak gerçekleşmiştir. Bu verilerden hareketle Yedi İklim B1 ve B2 seviyesi ders kitabında yerel kültürel unsurların (Günlük Yaşam, Kişiler Arası İlişkiler Değerler ve Eğitim Edebiyat, Sanat ve Müzik Gelenekler ve Folklor, Coğrafya ve Mekân) aktarım oranları birbirinden farklı olsa da genellikle dengeli olarak verildiği görülmektedir. Yerel kültürel unsurlardan sosyal yaşam alanına ait kültürel unsura her iki kitapta da rastlanmamıştır. Bu her iki kitap içinde kültürel aktarım açısından bir eksiklik olarak görülebilir. Ayrıca, yabancı kültürel unsurların her iki kitapta da yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada kültürün yabancı dil öğretimindeki rolü ve önemi irdelenmiş ve ders kitaplarında aktarılan kültür ve kültürel öğeler incelenerek ayrıntıları ile sunulmuştur. Türkiye'deki TÖMER'ler başta olmak üzere dünyada Türkçeyi öğrenmek isteyen birçok öğrencinin kullandığı Yunus Emre Enstitüsüne ait yabancılara Türkçe öğretim seti olan Yedi İklim B1-B2 seviyesi ders kitapları, kültür aktarımı açısından belirli ölçütler çerçevesinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Yabancı dil öğrenimi bir kültürlenme sürecidir. Bu süreç boyunca öğrenci hedef dili öğrenirken, aynı zamanda daha hoşgörülü olmayı deneyimleyecek; gözlemlediği ve yaşadığı olay ve olgulara karşı evrensel bir yaklaşım sergileyecektir. Yabancı dil öğreniminde kültür aktarımı, kendiliğinden gerçekleşebilen bir süreç ya da olgu sayılamaz. Öğretmenler bu çerçevede önemli bir role sahiptir, çünkü öğrenim ve öğretim süreci boyunca öğrenciler ile birebir iletişim içinde yer almaktadırlar. Öğrenciler kendi kültürel değerlerini fark etme sürecinde öğretmenlerinin yardımına gereksinim duymaktadırlar. Bu farkındalığın yaratılması ile öğrenciler, kendi kültürleri ile hedef dilin kültürünü karşılaştırma olanağına sahip olabilirler. Böylelikle yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı etkin bir biçimde gerçekleşebilecektir. Bu sayede öğrencilerin kültürlerarası iletişim yetisini geliştirmeleri sağlanacaktır. Hedef dilin kültürüne kendi kültürü ile eşit mesafeden bakabilme, kültür aktarımı bağlamında büyük bir önem ve etkiye sahiptir. Sözü edilen verilerin dışında, öğretmenlerden bu konuda tek başına yeterlilik sağlaması beklenemez; ayrıca, ders içi materyaller de kültür aktarımına uygun olarak düzenlenmiş olmalıdır. Yabancı dil öğretiminde kullanılan ders kitapları, kültür aktarımının gerçekleştirilmesi konusunda belirli ölçütlere göre özenle ve dikkatle seçilmelidir.

Yedi İklim B1-B2 seviyesi ders kitapları, kültür aktarımı açısından incelendiğinde, içerisinde hedef kültür olan Türk kültürünün öğrencilere farklı yönleriyle sunulduğu birçok öge içerdiği ve bu şekilde Türkçe öğretmeyi hedeflediği öğrenci kitlesine Türk kültürünü aktarmada başarı sağlayabilecek nitelikte olduğu görülmüştür. Bu durum kültür aktarımı açısından uygun olsa da, kültürlerarası iletişim açısından ele alındığında, öğrencinin kültürlerarası iletişimsel yeti kazanması ve kültürel farkındalık oluşturmasını etkileyecek bazı eksiklikler taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Yılmaz (2012) Yabancılar için Türkçe Yeni Hitit serisi ders kitaplarını kültür aktarımı açısından incelediği çalışmasında bu çalışmanın sonucuna benzer bir şekilde, kitapların hedef kültür olan Türk kültürünün öğrencilere farklı yönleriyle sunulduğu birçok öge içerdiği ve bu şekilde Türkçe öğretmeyi hedeflediği, öğrenci kitlesine Türk kültürünü aktarmada başarı sağlayabilecek nitelikte olduğunu tespit etmiştir. Okur ve Keskin (2013) ise, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Setini kültürel unsurlar açısından değerlendirdiği çalışmasında bu çalışmadan farklı olarak daha çok kültürel öğelerin sayısı üzerinde durmuş, temel seviye kitaplarında kültürel öğelerden az yararlandığı tespit etmiş, orta seviye ders kitaplarında bu öğelere daha fazla yer verilmesine rağmen kültürel öğelerden daha fazla yararlanması gerektiği düşüncesine sahiptir. Kutlu (2015), yabancılar için Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımını Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti örneğinde incelediği çalışmasında, bu çalışmadan farklı olarak kültürel unsurların toplam sayısının az olduğu düşüncesindedir.

Sonuç olarak, yabancı dil ders kitaplarında kültürel öğeler verilirken yerel kültürel unsurlarla evrensel kültürel unsurlar arasında oransal bir dengenin olması gerektiği söylenebilir. Çünkü günümüz dil öğretiminde kültürlerarası aktarım oldukça önemlidir. Bu konuda öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Bu bağlamda yabancı dil öğrencilerine öncelikle dünyada tek bir düşünüş ve yaşam sistemi olmadığı, farklı kültürel grupların ve yaşam stillerinin olduğu gerçeği anlatılmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken durum, öğrencilerin bu farklı kültürel grupları ve yaşam stillerini kendi yaşayış ve düşünce biçimiyle yani kendi kültürleriyle karşılaştırmalarını sağlamak olmalıdır. Choudhury`de (2014), yabancı dil sınıflarında öğrencilere kendi kültürleriyle bağlantılı olarak İngilizce öğretilmesi gerektiğini savunur. Böylece öğrenciler doğru kültürel farkındalık davranışı sergileyebilir. Yabancı dil ders kitaplarını hazırlayan yazarlar da bu bakış açısına sahip olmalı; öğrenciler, hedef kültürle farklı kültürel değerleri karşılaştırma imkânını kitaplarda bulabilmelidir.

KAYNAKÇA

- [1]. Brooks, N. (1986). Culture in the classroom. In J.M. Valdes (ed.), Culture Bound. Bridging the cultural gap in language teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 123-128.
- [2]. Byram, M. & Morgan, C. (1994). Teaching-and-Learning Language-and-Culture. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- [3]. Choudhury, R. U. (2014). The Role of Culture in Teaching and Learning of English as a Foreign Language. Express, an International Journal of Multi Disciplinary Research.
- [4]. Cortazzi, M., Lixian, J. (1999), ‚Cultural Mirrors‘, Culture in Second Language Teachingand Learning, Ed. by. Eli Hinkel, Cambridge, Cambridge UniversityPress, pp. 196-219.
- [5]. Er, K.O. (2006). “The Effects of Culture in Foreign Language Curriculum”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, S. 39. s.1-14.
- [6]. Haley, M. Hall, A., Theresa Y.: (2004), Content-Based Second Language
- [7]. Hirschfelder, A. (1982). American Indian stereotypes in the World of Children: A Reader and Bibliography. Metuchen, NJ: The Scarecrow.
- [8]. İşcan, A. (2017). Filmlerle Yabancılara Türkçe Öğretimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık .
- [9]. İşçi, Cenan (2012), Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan “Yeni Hitit” Ders Kitabının Dört Temel Dil Becerisi ve Kültür Açısından İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- [10]. Kılıçkaya, F. (2004). Guidelines to evaluate cultural content in textbooks. The Internet TESL Journal, 10(12), 38-48.

- [11]. Kongar, Emre (1999), Kültür Üzerine, 6.bs. İstanbul: Remzi Kitapevi
- [12]. Kramersch, C. (1993). Context and culture in language teaching. Oxford: Oxford University Press.
- [13]. Kutlu, A. (2015). “Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Kültürün Araç Olarak Kullanımı: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 Seviyesi)”. K.Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi, 23 (2), 697-710.
- [14]. Okur, A., Keskin, F. (2013). Yabancılarla Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği, International Journal of Social Science Volume 6 Issue 2, p. 1619-1640
- [15]. Peck, D. (1998). Teaching culture: Beyond language. Yale: New Haven Teachers Institute.
- [16]. Soyşekerci, G. (2015). İngilizce ve Türkçe Ders Kitaplarında Kültürel Öğelerinin İncelemesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- [17]. Yıldırım, A.ve Şimşek, H(2005) Seçkin Yayıncılık,Ankara
- [18]. Yılmaz, F., (2012). “Cultural Transmission Through Teaching Turkish As A Foreign Language Course Books”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, 7(3), 2751-2759.
- [19]. Yılmaz, H., Esen, D. (2016). Yabancılarla Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırmalar, Alparslan Okur (Ed.), Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri içinde (s. 85-96). Sakarya Üniversitesi Tömer Yayınları.
- [20]. QCA (Qualifications and Curriculum Authority) (1999), London: QCA.